

Pogrindinės moksleivių organizacijos 1944–1953 m. Skaudvilės mokyklose

Jūratė Vaškevičiūtė

Įvadas

1944 m. prasidėjusi antroji sovietų okupacija tiesiogiai palietė besimokantį jaunimą. Lietuvos pavergimo ir kolonizavimo planuose švietimo institucijoms buvo numatytas itin svarbus vaidmuo. Per šias įstaigas jaunimo sąmonėje turėjo būti įdiegiama komunistinė ideologija ir taip po truputį įtvirtinta sovietinė sistema okupuotame krašte¹. Tokiems siekiams įgyvendinti iš mokymo programų buvo panaikinama viskas, kas bent kiek galėjo priminti Lietuvos istorinę praeitį ar tautinę kultūrą, vietoj šių dalykų įvesta daug klasių kovos, proletarinio internacionalizmo nuostatų², mokytojus stengtasi paruošti mokyti bei auklėti jaunąją kartą sovietine dvasia³, o kuriamos komjaunimo organizacijos tapo pagrindiniu moksleivių sovietizavimo įrankiu⁴.

Nepaisant to, visoje Lietuvos teritorijoje sparčiai formavosi priešingi procesai. Visuotinis nepasitenkinimas sovietų valdžia, jos vykdoma politika apėmė ir besimokantį jaunimą. Mokyklose ir gimnazijose, ten, kur daugiausiai jaunuoliai ir būrėsi, masiškai kūrėsi įvairios antisovietinės pasipriešinimo organizacijos ar grupės, o pirmaisiais okupacijos metais moksleiviai dažnai tapdavo aktyviais ginkluoto pogrindžio rėmėjais⁵. Taip besimokantis jaunimas išitraukė į laisvės kovotojų gretas ir sudarė vieną iš pasyviosios rezistencijos elementų. Tarp jų nemažą indėlį paliko ir Skaudvilės valsčiaus moksleivių pogrindinės organizacijos.

Skaudvilės krašte tokios organizacijos pradėjo veikti vos tik prasidėjus antrajai rusų okupacijai ir viso partizaninio karo metu nepertraukiamai egzistavo, todėl čia greta ginkluoto pogrindžio išsivystė stipri pasyviosios rezistencijos veikla. Tačiau iki šiol šis neginkluoto pasipriešinimo aspektas Skaudvilės krašto istorijoje tyrinėtas labai mažai. Turint omeny, kad čia didžioji dalis moksleivių antisovietinių organizacijų kūrėsi karta po kartos, duomenys apie tai yra labai vertingi atskleidžiant to meto situaciją šiame krašte. Be to, šie duomenys gali papildyti ir negausius tyrimus apie moksleivių pogrindines organizacijas visos Lietuvos mastu.

Šaltiniai. Dalis medžiagos apie Skaudvilės valsčiaus moksleivių pasipriešinimą antrajai sovietų okupacijai pirmaisiais jos metais yra Lietuvos ypatingojo archyvo (LYA) saugomuose fonduose. Pagrindiniai dokumentai apie krašto rezistenciją, sovietinių struktūrų veikimą bei jų vykdytas represijas sukaupti fonde K-1, jo 3-iajame bei 10-ajame apyrašuose. Čia išliko dokumentų ir apie moksleivių pogrindines organizacijas.

Bene gausiausia jų dalis yra pranešimai⁶ bei pažymos apie išaiškintas

Straipsnis, serijos „Lietuvos valsčiai“ Lietuvos lokaliųjų tyrimų mokslo darbų komisijos įvertintas 2010 10 11, „Versmės“ leidyklai įteiktas 2007 10 09, pirmą kartą paskelbtas 2010 10 18 elektroninio serialinio leidinio „Lietuvos lokaliniai tyrimai“, ISSN 2029-0799 visatekstėje svetainėje www.llt.lt.

¹ Pocius A. Kovos už Lietuvos laisvę ir Kęstučio apygardos partizanai. *Aitvarai*, Kaunas, 1998, nr. 6, p. 135.

² Krenčienė E. *Mūsų būtis vieta Skaudvilė*, Klaipėda, 2004, p. 93.

³ Pušienė O. *Eržvilko mokyklos istorija*, Eržvilkas, 2005, p. 12, 18.

⁴ Bagušauskas J. *Lietuvos jaunimo pasipriešinimas sovietiniam režimui ir jo slopinimas*, Vilnius, 1999, p. 293.

⁵ *Ten pat.*

⁶ 1951 m. gegužės mėn. LSSR valstybės saugumo ministro, generolo-majoro Kapralovo specialus pranešimas Lietuvos CK KP(b) sekretoriui Trofimovui (Трофимов), *Lietuvos ypatingasis archyvas* (toliau – LYA), f. K-1, ap. 10, b. 107.

antisovietines besimokančio jaunimo didesnes ar mažesnes grupes. Šie dokumentai teikia pakankamai vertingų žinių apie tokių moksleivių organizacijų pasipriešinimo veiklos metodus, sudėtį, susikūrimo aplinkybes, veikimo trukmę. Tačiau šią informaciją reikia vertinti gana kritiškai, turint omeny, kad daugelis sovietinių dokumentų rašyti tendencingai. Dažnai juose, vaizduojant pasipriešinimo okupantams veiklą, stengtasi pabrėžti nusikalstamą jos pobūdį, dažnai kai kurie faktai būdavo ir sukuriami⁷.

Kitą šaltinių grupę sudaro Skaudvilės istorijos-kraštotyros muziejaus archyviniai fondų medžiaga. Čia sukaupta nemažai originalių eksponatų, tarp kurių dalis skirta moksleivių antisovietinei veiklai parodyti. Vieni jų – sovietinių struktūrų dokumentai⁸, tačiau, analizuojant juos, taip pat iškyla patikimumo klausimas.

Daugiausiai informacijos apie aptariamo krašto besimokančio jaunimo grupių pasipriešinimą suteikia pačių pogrindininkų prisiminimai⁹. Tiesa, ne visi jie išsamūs, kadangi dažno pateikėjo atsiminimai užrašyti praėjus gan po ilgo laiko nuo buvusių įvykių, todėl ne visos detalės prisimenamos. Tačiau, nepaisant to, tokie prisiminimai geriausiai atspindi aptariamų antisovietinių grupių veiklą bei pobūdį, todėl tai yra pagrindinis informacijos šaltinis apie Skaudvilės valsčiaus moksleivių rezistenciją.

Istoriografija. Veikalų, skirtų Skaudvilės valsčiaus moksleivių antisovietinėms organizacijoms aptarti, nėra daug. Kiek išsamiau besimokančio jaunimo pasipriešinimo organizacijų klausimai gvildenami Eugenijos Krencienės¹⁰ knygoje. Čia trumpai išdėstoma Skaudvilės mokykloje veikusių antisovietinių organizacijų veikla, pobūdis, narių skaičius, tikslai, iširimo aplinkybės, remiamasi organizacijų dalyvių prisiminimais. Tačiau rimtesnių tokios veiklos analizės elementų čia trūksta.

Minimalių žinių teikia ir Vytenio Almonaičio bei Junonos Almonaitienės sudarytas Tauragės krašto žinynas „Karšuva 1“¹¹, kur supažindinama su esminiais šio krašto istoriniais objektais, aptariant ir čia vykusius svarbiausius įvykius, tarp jų ir Skaudvilės pogrindininkų veiklą.

Informacijos apie kitas Lietuvos moksleivių rezistencines organizacijas, joms būdingus bruožus suteikia Juozo Bagušausko veikalai „Lietuvos jaunimas laisvės kovose“¹² bei „Lietuvos jaunimo pasipriešinimas sovietiniam režimui ir jo slopinimas“¹³. Autorius išskiria pagrindines pasipriešinimo prielaidas, veiklos būdus, organizacijų pobūdį, reikšmę, sovietinių represinių organų kovos su tokia jaunimo veikla metodus, remiasi sovietinių dokumentų duomenimis, analizuoja juos. Tačiau čia kalbama apskritai apie jaunimo rezistenciją, aptariant ne tik moksleivių, bet ir studentų, kitoms organizacijoms priklausiusių jaunuolių pasipriešinimą.

⁷ A. Dabulskio prisiminimai, užrašyti 2006 09 20 Kaune, J. Vaškevičiūtės asmeninis archyvas.

⁸ 1951 m. vasario 27 d. Lietuvos vandenų baseino MGB saugumo skyriaus tardymo poskyriaus viršininko Akopovo (Акопов) kaltinimo pateikimo nutarimas, *Skaudvilės istorijos-kraštotyros muziejus*, medžiaga netvarkyta, inventoriniai numeriai, lapų numeracija ir t. t. neatlikta; 1951 m. balandžio 6 d. Lietuvos vandenų baseino MGB saugumo skyriaus viršininko Šarovo (Шаров) patvirtinta kaltinamoji išvada, *ten pat*; 1951 m. balandžio 6 d. Lietuvos vandenų baseino MGB saugumo skyriaus, tardymo poskyriaus viršininko Akopovo nutarimas apie siuntimą į lagerį, *ten pat*; 1951 m. liepos mėn. Kaltinamoji išvada, patvirtinta LSSR valstybės saugumo ministro Kapralovo, *ten pat*.

⁹ A. Dabulskio prisiminimai...; J. Dabulskio prisiminimai, užrašyti 2006 08 09 Skaudvilėje; J. Vaškevičiūtės asmeninis archyvas; B. Dovidavičius, Prisiminimai apie Vytautą Stonį, užrašyti 1999 11 07 Prienuose; E. Krencienės asmeninis archyvas; J. Rūko prisiminimai, užrašyti 1999 10 31 Jonavoje; E. Krencienės asmeninis archyvas.

¹⁰ Krencienė E. *Mūsų...*

¹¹ Almonaitis V., Almonaitienė J. *Karšuva 1*, Kaunas, 2004.

¹² Bagušauskas J. *Lietuvos jaunimas laisvės kovose*, Vilnius, 1992.

¹³ Bagušauskas J. *Ten pat*.

Veikalai, skirti partizaniniam judėjimui aptarti¹⁴, taip pat teikia žinių apie jaunimo antisovietinę veiklą. Čia bendrame ginkluotos rezistencijos kontekste kaip pagalbininkas minimas ir moksleivių pogrindis.

Atskirą literatūros grupę sudaro spaudoje skelbtos publikacijos. Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę ir prasidėjus intensyviems XX a. istoriniams tyrimams, kur daugiausiai koncentruojamasi ties antrosios sovietinės okupacijos problemomis, paskelbta nemažai straipsnių ir apie besimokančio jaunimo pasipriešinimo veiklą, čia skelbti ir tokioje veikloje dalyvavusių asmenų prisiminimai. Nors tokius straipsnius priskirti istoriografijai galima tik iš dalies, visgi jie papildo turimą informaciją šia tematika ir leidžia susiformuoti tikslesnį vaizdą apie to meto pagrindinę jaunimo veiklą ir mastą.

Apie Skaudvilės valsčiaus moksleivių pogrindžius rašyta „Tauragės kurjeryje“¹⁵, „Mūsų žiniuose“¹⁶, „Tauragiškių balse“¹⁷, tęstiniame leidinyje „Laisvės kovų archyve“¹⁸. Tačiau čia dažniausiai remiamasi tik dalyvių prisiminimais, o rimtesnių istorinių tyrimų nėra. Bendrų žinių apie kitas Lietuvoje veikusias besimokančio jaunimo pagrindines grupes teikia ir tyrinėtojų skelbti moksliniai straipsniai¹⁹.

Darbo objektas. Darbe nagrinėjama Skaudvilės valsčiaus moksleivių pasipriešinimo istorija, kuri daugiausiai reišėsi per besimokančio jaunimo antisovietines organizacijas. Didžiausias dėmesys čia skiriamas organizacijų sambūriams, jų bruožams, kaitai bei raidai aptarti. Norint pabrėžti santykį su visoje Lietuvoje vykusiais panašiais procesais, remiamasi kitais šio regiono jaunimo organizacijų duomenimis.

Darbo tikslas. Pagrindinis tikslas yra atskleisti Skaudvilėje vyravusius moksleivių pagrindinių organizacijų požymius bei bruožus, palyginti juos su kitų tokių Lietuvos organizacijų ypatumais.

Darbo uždaviniai. Darbe siekiama išskirti pagrindinius atskirų Skaudvilės valsčiaus besimokančio jaunimo antisovietinių junginių veiklos ypatumus, juos sugretinti tarpusavyje bei įvertinti visos Lietuvos kontekste. Taip pat pažymėti svarbiausias aptariamų organizacijų raidos bei plėtros tendencijas.

Chronologinės ribos. Darbas apima 1944–1953 m. laikotarpį. Tokias chronologines ribas lėmė Skaudvilėje intensyviausiai veikusių moksleivių organizacijų laikotarpio datavimas. Pirmosios jų veikė jau 1945 m., o 1953 m. riba sietina su partizaninio karo pabaiga.

Tyrimo metodai. Darbe taikomi keli metodai. Pirmiausiai, siekiant palyginti duomenų teikiamą informaciją, taikomas lyginamasis analitinis bei teksto analizės metodai. O darbo pobūdis daro įtaką ir chronologinio aprašomojo metodo taikymui.

¹⁴Anušauskas A. *Lietuva 1940–1990*, Vilnius, 2005; Anušauskas A., Kučinskas V. *Lietuvos laisvės kovos*, Vilnius, 1991; Gaškaitė N., *Pasipriešinimo istorija 1944–1953 metai*, Vilnius, 1997; Slapšinskas V. *Laisvės vytiš*, Kaunas, 1999; Steponaitis V., *Rezistencija Pietų Žemaitijoje*, Raseiniai, 1992; Truska L. *Lietuva 1938–1953 metais*, Kaunas, 1995.

¹⁵Ringaitis A. Skaudvilės muziejuje – akmens amžiaus ir Persitvarkymo sąjūdžio laikų eksponatai, *Tauragės kurjeris*, 2004, nr. 1.

¹⁶Habdangas D. Šubartinėje, *Mūsų žinios*, 1989, birž. 14.

¹⁷Kinderis J. Visada tikėjęs Lietuva, *Tauragiškių balsas*, 1990, lapkr. 20.

¹⁸Žičkus J. Istorija, žmonės, likimai, *Laisvės kovų archyvas*, Kaunas, 1994, t. 12.

¹⁹Gaškaitė N. Jaunimo pasipriešinimas ir jo slopinimas šeštajame septintajame dešimtmetyje, *Laisvės kovų archyvas*, Kaunas, 1996, t. 19; Parnarauskas J. Laisvės kovotojų pagrindinė spauda, *Aitvarai*, Vilnius, 1998, t. 8; Pocius A., *Kovos už Lietuvos laisvę ir Kęstučio apygardos partizanai, Aitvarai*, Kaunas, 1998, nr. 6.

Antisovietinės moksleivių organizacijos Skaudvilės valsčiuje

Rezistenciniame judėjime ypatingą vietą užima Skaudvilės valsčius. 1944–1953 m. laikotarpiu čia telkėsi stiprios antisovietinio pasipriešinimo jėgos. Dar karo metu valsčiuje bei jo apylinkėse pradėjo veikti Lietuvos laisvės armijos (toliau – LLA) nariai, vėliau, prasidėjus rusų okupacijai, išsivystė stiprus partizaninis judėjimas²⁰. Todėl ginkluota kova su okupantais čia buvo itin ryški.

Šiuo laikotarpiu valsčiuje vyko ir intensyvi pasyviosios rezistencijos veikla, kuri susikoncentravo Skaudvilės gimnazijoje (nuo 1949 m. – vidurinė mokykla). Aptariamuoju metu čia egzistavo net kelios pagrindinės organizacijos²¹, todėl moksleivių veikla buvo pagrindinis pasyviosios rezistencijos rodiklis.

1945–1946 m. moksleivių pagrindis

Skaudvilėje gyventojų iniciatyva nuo 1944 m. lapkričio pradėjo veikti gimnazija, o nuo 1945 m. rugsėjo į šią mokymo įstaigą atvyko mokyti nemažai jaunuolių iš gretimų apylinkių, kurie anksčiau mokėsi Tauragėje, Šilalėje, Eržvilke²². Dalis šių jaunuolių iki tol buvo susiję su jų krašte vykusia rezistencine kova, todėl naujoje mokykloje tęsia savo veiklą ir suburia pagrindinę organizaciją.

Šios antisovietinės organizacijos susikūrimas siejamas su buvusios Eržvilko gimnazijos mokiniais. 1945 m. šio valsčiaus gimnazija, siekiant išsklaidyti mokytojų ir mokinių kolektyvus (čia veikė stiprus jų pagrindis²³), buvo pertvarkyta į progimnaziją ir vietoj aštuonių klasių paliktos tik septynios, todėl dalis moksleivių, siekdami pabaigti aštuntą klasę, atvyko mokyti į Skaudvilę²⁴. Eržvilkiškiai Apolinaras Klivečka, Sofija Liekytė, Salomėja Šimaitytė bei Izidorius Stoškus įstojo į Skaudvilės gimnaziją²⁵. Būtent šie jaunuoliai ir subūrė čia pagrindinę organizaciją.

Iniciatoriumi buvo I. Stoškus (slapyvardis – Mauras). Moksleivis buvo LLA Lydžio rinktinės OS narys, todėl palaikė ryšius su partizaniais, mokyklos organizaciją kūrė šio sektoriaus programos pagrindu, o antisovietinį priešišumą išreiškė antisovietinių eilių bei partizaninių dainų rašymu, pagrindinės spaudos redagavimu, moksleivių traukimu į šią veiklą ir jų būrimu į organizaciją²⁶.

Su LLA ryšių turėjo ir kiti moksleiviai. Organizaciją išaiškinus ir suėmus jos narius, priklausymu LLA buvo kaltinami ir S. Liekytė, A. Klivečka, A. Norman-tas bei S. Šimaitytė²⁷. Tad panaši šių jaunuolių veikla siejo moksleivių grupelę ir subūrė į vieną junginį – organizaciją.

Situacija Skaudvilės gimnazijoje buvo pakankamai palanki kurtis tokiai organizacijai. Nors ir švietimo politika buvo pertvarkyta pagal SSRS sistemą (vietoje nepriklausomos Lietuvos metais vyravusių tautinių, religinių, bendrųjų humanišku principų buvo įvesta daug klasių kovos, proletarinio internacionalizmo nuostatų, rusų kalba, SSRS istorija ir literatūra, klasėse privalėjo kabėti Lenino, Stalino portretai), mokykloje dar trūko vadovėlių, todėl buvo galima naudoti senus, išplėšiant

²⁰Krencienė E. *Mūsų būties vieta Skaudvilė*, Klaipėda, 2004, p. 127–131.

²¹*Ten pat*, p. 114–119.

²²*Ten pat*, p. 90–92.

²³Puišienė O. *Eržvilko mokyklos istorija*, 2005, p. 10–17.

²⁴Krencienė E. *Mūsų būties vieta Skaudvilė*, Klaipėda, 2004, p. 114–115.

²⁵*Ten pat*, p. 115.

²⁶*Ten pat*.

²⁷*Ten pat*.

iš jų „netinkamus“ lapus²⁸. Daugelio mokytojų pozicija okupacijos atžvilgiu buvo priešiška. Mokytojai „moksleiviams skiepijo meilę Lietuvai, tiesai, mokė neapkęsti blogio ir visų tų, kurie neša mūsų tautai nelaimės“²⁹. Be to, buvęs gimnazijos moksleivis Jonas Žičkus prisiminė:

„Skaudvilės gimnazijoje komjaunuolių tada dar nebuvo ir niekas jų neorganizavo. Todėl natūraliai Skaudvilės gimnazijoje atsirado stiprus, tautiniu atžvilgiu sąmoningas branduolys, kurio niekas neorganizavo ir kuriam niekas nevadovavo“³⁰.

Apskritai tendencija burtis į didesnes ar mažesnes pagrindines organizacijas pačių moksleivių iniciatyva, be mokytojų ar partizanų pavedimo, buvo gana dažnas reiškinys tuometinėje Lietuvoje. J. Bagušauskas tokias organizacijas išskiria kaip vieną jaunimo pagrindžio rūšį (pagal jų susikūrimo aplinkybes)³¹. Tad toks Skaudvilės pagrindinės organizacijos kūrimosi pagrindas nebuvo išskirtinis.

Nepaisant to, kad mokykloje dar nebuvo sukurta komjaunimo organizacija, sovietų represiniai organai sekė kiekvieną priešiško aprišimą. Pasitelkus provokatorius, jiems pavyko aptikti moksleivių grupės pėdsakus³² ir jau 1946 m. vasario 9 d. buvo suimti I. Stoškus bei septintokas J. Žičkus, vėliau – S. Liekytė, A. Klivečka, A. Normantas ir S. Šimaitytė³³.

Verta paminėti, kad 1946 m. gruodį sovietų saugumo buvo areštuoti dar trys gimnazistai: Vitalijus Gudavičius, Juozas Jokubauskas ir Simas Bauža. Jaunuoliai palaikė ryšius su Lydžio rinktinės partizalais, jų pavedimu paruošė Skaudvilės miestelio planą, tačiau buvo išduoti ir suimti³⁴. Ar šie jaunuoliai buvo susieti su prieš tai veikusia I. Stoškaus organizacija, sunku pasakyti. Tačiau buvęs Skaudvilės moksleivis Gerasimas Marengolcas apie pastarąją organizaciją J. Žičkui yra pasakęs:

„Visi mes tada buvome vienodi „nusikaltėliai“ ir kiekvieną iš mūsų galėjo suimti ir nuteisti. Tu, Izidorius Stoškus, Apolinaras Klivečka, Salomėja Šimaitytė, Zosė Liekytė buvote suimti, bet mūsų neišdavėte, ir mes išlikome laisvėje“³⁵.

Vadinasi, tuo metu išaiškinti ne visi organizacijos nariai, todėl 1946 m. gruodį suimti paaugliai galėjo būti vieni iš jų. Juo labiau, kad kaip ir prieš tai buvę pagrindininkai, šie jaunuoliai bendradarbiavo su Lydžio partizalais.

Taigi 1945–1946 m. Skaudvilėje egzistavusi moksleivių pagrindinė organizacija buvo antisovietinio pasyvaus pasipriešinimo dalimi. Minėtas moksleivių pagrindis susikūrė Eržvilko rezistencinės veiklos pagrindu. Ši organizacija savo veikla bei pobūdžiu atitinka kitų antisovietinių jaunimo grupių bruožus. Čia, kaip ir kitur, vadovaujančias pozicijas užėmė moksleiviai, įtaką darė LLA.

²⁸ Ten pat, 93.

²⁹ Žičkus J. Istorija, žmonės, likimai, *Laisvės kovų archyvas* (toliau – LKA), Kaunas, 1994, t. 12, p. 134.

³⁰ Ten pat.

³¹ Bagušauskas J. *Lietuvos jaunimas laisvės kovose*, Vilnius, 1992, p. 31; Bagušauskas J. *Lietuvos jaunimo pasipriešinimas sovietiniam režimui ir jo slopinimas*, Vilnius, 1999, p. 85–87.

³² Dingaitis A. Skaudvilės muziejuje – akmens amžiaus ir Persitvarkymo sąjūdžio laikų eksponatai, *Tauragės kurjeris*, 2004, nr. 1, p. 5.

³³ Krenčienė E. *Mūsų būtis vieta Skaudvilė*, Klaipėda, 2004, p. 115.

³⁴ Ten pat.

³⁵ Žičkus J. Istorija, žmonės, likimai, LKA, Kaunas, 1994, t. 12, p. 134.

Organizacija „Kęstučio apygarda“ (1947–1950(1))

Išaiškinus 1945–1946 m. moksleivių pagrindį, pasipriešinimo kovą Skaudvilės gimnazijoje nesibaigė. Mokykloje ir toliau išliko patriotiškai nusiteikusių jaunuolių. Paaugo ir pradėjo bręsti tie paaugliai, kurie 1945–1946 m. m. mokėsi žemesnėse klasėse. Be to, į gimnaziją ir toliau atvykdavo moksleivių iš kitur, kurie taip pat puoselėjo patriotiškus jausmus, buvo nepatenkinti sovietine santvarka. Taip susidarė sąlygos dar vienai pagrindinei moksleivių organizacijai Skaudvilės gimnazijoje.

Ši organizacija siejama su Alekso Ivanausko vardu. Nuo 1947 m. jaunuolis pradėjo mokytis Skaudvilėje³⁶. Jis išsiskyrė iš bendraamžių savo energija bei neeiliniais gabumais (mėgo vaidinti, išraiškingai deklamuoti bei rašyti eilėraščius, dažnai pertraukų metu užvesdavo dainas)³⁷, todėl greitai pritapęs sugebėjo pritraukti dalį patriotiškai nusiteikusių moksleivių ir suburti juos į antisovietinę organizaciją. Sovietinių dokumentų duomenimis, A. Ivanauskas iki 1950 m. į šį sambūrį jau buvo įtraukęs 8 Skaudvilės gimnazistus – Petrą Norbutą, Aleksandrą Remeikį, Boleslovą Habdangą, Juozą Šimkų, Juozą Rūką, Konstantiną Jovaišą, Aleksą Dabulskį (nepriklausė šiai organizacijai – žr. „*Antisovietinė 1950–1951 m. moksleivių grupė*“) ir Kazimierą Jucevičių³⁸.

Šis moksleivių sambūris pasižymėjo pakankamai geru organizuotumu. Organizacija turėjo savo pavadinimą – „Kęstučio apygarda“, nariai duodavo priesaiką tarnauti Tėvynei ir, reikalui esant, pasipriešinti ginklu, rengdavo susirinkimus, kur aptardavo pasipriešinimo sovietams taktiką³⁹. Tad buvo sudaryta tam tikra veiklos programa, priesaikoje atsispindėjo organizacijos tikslai ir siekiai. Toks organizuotumas, matyt, buvo įtakotas A. Ivanausko karinės patirties, mat iki atvykimo į Skaudvilę jis buvo savisaugos dalinio Rygoje kareivis⁴⁰.

Pasak J. Bagušausko, tinkamas pagrindinių junginių veiklos organizavimas buvo vienas iš sėkmingo pasipriešinimo garantų⁴¹. O N. Gaškaitė išskyrė kelis Lietuvos pagrindinių jaunimo struktūrinių junginių tipus pagal jų organizuotumą. Tai – neturintis programos ir fiksuotos narystės jaunimo sambūris, vadinamas grupe, bei bendraminčių būrelis, turintis veiklos programą ir įstatus, kai ištojimas patvirtintas priesaika, įvardijamas kaip organizacija⁴². Tad pastarajam tipui būtų galima priskirti ir „Kęstučio apygardą“.

Siekiant sėkmingai vykdyti pasipriešinimą, buvo svarbu laikytis ir tam tikrų konspiracinių taisyklių. A. Ivanauskas savo prisiminimuose mini: „*Atsisauskimui mes neklįjodavome, nes buvome įsitikinę, kad tokiu veiksmu tik sukeli MGB budrumą, o rezultatai gali būti priešingi*“⁴³. Vadinasi, šios organizacijos nariai, nenorėdami atkreipti į save dėmesį, atsisakė

³⁶Pocius A. Kovos už Lietuvos laisvę ir Kęstučio apygardos partizanai, *Aitvarai*, Kaunas, 1998, nr. 6, p. 139.

³⁷Krencienė E. *Mūsų būties vieta Skaudvilė*, Klaipėda, 2004, p. 116.

³⁸1951 m. vasario 27 d. Lietuvos vandenių baseino MGB saugumo skyriaus tardymo poskyriaus viršininko Akopovo (Акопов) kaltinimo pateikimo nutarimas, *Skaudvilės istorijos-kraštotyros muziejaus fondų medžiaga*, kopija iš LYA, l. 28.

³⁹1951 m. balandžio 6 d. Lietuvos vandenių baseino MGB saugumo skyriaus tardymo poskyriaus viršininko Akopovo nutarimas apie nusiuntimą į lagerį, *Skaudvilės istorijos-kraštotyros muziejaus fondų medžiaga*, kopija iš LYA, l. 138.

⁴⁰Pocius A. Kovos už Lietuvos laisvę ir Kęstučio apygardos partizanai, *Aitvarai*, Kaunas, 1998, nr. 6, p. 139.

⁴¹Bagušauskas J. *Lietuvos jaunimo pasipriešinimas sovietiniam režimui ir jo slopinimas*, Vilnius, 1999, p. 111.

⁴²Gaškaitė N. Jaunimo pasipriešinimas ir jo slopinimas šeštajame–septintajame dešimtmetyje, *LKA*, Kaunas, 1996, t. 19, p. 7.

⁴³Pocius A. Kovos už Lietuvos laisvę ir Kęstučio apygardos partizanai, *Aitvarai*, Kaunas, 1998, nr. 6, p. 139.

tam tikrų iki tol naudotų veikimo būdų tam, kad išliktų neišaiškinti ir galėtų tęsti tą veiklą, kurią laikė tinkamiausią priešintis. Tad pagrindinis rezistencijos būdas tapo slaptos lietuviškos spaudos platinimas⁴⁴. Organizacijos narys B. Habdangas mini laikraštukus „Laisvės varpas“, „Kalavijas ir laisvė“, brošiūrą „Miškų maldos“⁴⁵, kuriuos gaudavo iš partizanų. Mat gimnazistai palaikė ryšius su Kęstučio apygardos ginkluotu pogrindžiu, teikė jam materialinę paramą⁴⁶. Be šių veiksmų, istorikė E. Krencienė mini dar kelis: moksleiviai „rašė eilėraščius, straipsnius, humoreskas, piešė karikatūras, juose kritikuodami okupacinį režimą, valdžią“⁴⁷. Tad nors ir atsisakius tam tikrų antisovietinės veiklos principų, organizacija vykdė pakankamai intensyvią rezistenciją.

Įdomus dalykas, kad iš tiesų tas atsišaukimų platinimo atsisakymas organizacijai leido likti neišaiškintai jos veikimo metu. „Kęstučio apygardos“ dalyviai buvo suimti jau pabaigę Skaudvilės gimnaziją, kai visi buvo išsivažinėję po įvairias vietas ir ten vykdė savarankišką antisovietinę veiklą⁴⁸. 1951 m. Lietuvos MGB vandenu baseino saugumo skyrius areštavo šešis buvusius Skaudvilės moksleivius – A. Ivanauską, K. Jovaišą, K. Jucevičių, D. Habdangą, P. Norbutą bei A. Remeikį⁴⁹. Kiti nariai – J. Rūkas, J. Šimkus, S. Venckus – jų neišduoti buvo suimti vėliau (žr. skyriuje „*Antisovietinė 1950–1951 m. moksleivių grupė*“)⁵⁰.

Apibendrinant galima pasakyti, kad 1947–1951 m. išlieka tendencija moksleiviams burtis į pagrindines organizacijas. Lyginant abu Skaudvilės gimnazistų antisovietinius junginius, matomas panašus bruožas – į organizacijas burtis pačių moksleivių iniciatyva. Yra tik nežymūs pasikeitimai kai kuriose veiklos formose (1947–1951 m. pagrindis atsisako atsišaukimų platinimo). Gretinant Skaudvilės organizacijas, matomi dar keli krašto bruožai – moksleiviams burtis į pagrindį iš kartos į kartą bei LLA, vėliau partizanų, įtaka šiems sambūriams.

Antisovietinė 1950–1951 m. moksleivių grupė

1950–1951 m. Skaudvilės vidurinėje mokykloje (1949 m. įvykdyta švietimo reforma ir vietoj gimnazijų atsirado 11 klasių vidurinės mokyklos⁵¹) toliau tęsėsi pasyvi rezistencinė veikla. Paaugo dar viena karta ir čia vėl susibūrė nauja antisovietinė jaunimo grupelė.

Naujasis mokyklos pagrindis iš esmės neatitinka N. Gaškaitės nurodytų organizacijos ypatumų⁵². Šis moksleivių sambūris neturėjo įstatų, neduodavo priesaikos, nefiksavo narystės, neturėjo netgi pavadinimo bei formalaus vadovo⁵³. Todėl jam reikėtų priskirti kitą – antisovietinės grupės tipą.

Beje, J. Bagušauskas mini, kad tokių organizacijų, kai nebūdavo forma-

⁴⁴Ten pat.

⁴⁵Krencienė E. *Mūsų būtis vieta Skaudvilė*, Klaipėda, 2004, p. 116.

⁴⁶Pocius A. Kovos už Lietuvos laisvę ir Kęstučio apygardos partizanai, *Aitvarai*, Kaunas, 1998, nr. 6, p. 139.

⁴⁷Krencienė E. *Mūsų būtis vieta Skaudvilė*, Klaipėda, 2004, p. 116.

⁴⁸Pocius A. Kovos už Lietuvos laisvę ir Kęstučio apygardos partizanai, *Aitvarai*, Kaunas, 1998, nr. 6, p. 139.

⁴⁹1951 m. balandžio 6 d. Lietuvos vandenu baseino MGB saugumo skyriaus viršininko Šarovo (Шаров) patvirtinta kaltinamoji išvada, *Skaudvilės istorijos-kraštotyros muziejaus fondų medžiaga*, kopija iš LYA.

⁵⁰J. Rūko prisiminimai, užrašyti 1999 10 31 Jonavoje, E. Krencienės asmeninis archyvas.

⁵¹Krencienė E. *Mūsų būtis vieta Skaudvilė*, Klaipėda, 2004, p. 95.

⁵²Gaškaitė N. Jaunimo pasipriešinimas ir jo slopinimas šeštajame–septintajame dešimtmetyje, *LKA*, Kaunas, 1996, t. 19, p. 7.

⁵³A. Dabulskio prisiminimai, surinkti lauko tyrimų ir praktikos metu. Užrašė J. Vaškevičiūtė 2006 m.

laus vadovo ir viską nariai sprendavo kolektyviai, Lietuvoje buvo ir daugiau⁵⁴. 1950–1951 m. Skaudvilės pagrindinė grupelė taip pat bendrai aptardavo veiklos eigą slaptuose susirinkimuose⁵⁵.

Nepaisant to, kad ši grupė neturėjo vadovo, ją priimta vadinti Alekso Dabulskio grupe. Vaikinas buvo entuziastingas, labai gerai mokėsi, todėl sovietų saugumiečiai jį laikė pranašesniu už kitus narius, o moksleivių sambūrį visi vadino Alekso Dabulskio grupe⁵⁶.

Įdomus dalykas, kad sovietų saugumo dokumentuose ši grupelė sutapatinta su prieš tai veikusia „Kęstučio apygardos“ organizacija (žr. „Organizacija „Kęstučio apygarda“ (1947–1950(1))“ ir vadinta šio pagrindžio pavadinimu⁵⁷. Tačiau iš esmės šios grupelės nebendradarbiavo. Tiesa, A. Dabulskis prisiminė, kad

„postūmį davė tam tokiam judėjimui kažkokie vyresnieji. Tie, kurie iš mokyklos jau išeina, tai jie žiūri, kad kas lieka jaunesniųjų <...> Tai mus, atsimenu, pasikvietė pasišnekėti toks Aleksas Ivanauskas. Vyresnės klasės jis buvo, jau baigęs vidurinę mokyklą. <...> Va, ir mes pasišnekėjom kapinėse vakare, kad nebūtų matyti, liudininkų nebūtų. Pasišnekėjom. Paagitavo, kad reikėtų ką nors daryti. <...> Tokiu būdu buvo perduodama tokio judėjimo estafetė“⁵⁸.

Nors sovietiniuose dokumentuose nurodoma, kad vaikinai bendravo ir toliau⁵⁹, tačiau iš pačio A. Dabulskio pasakojimų matyti, kad to nebuvo. Tai patvirtina ir D. Habdango bei J. Rūko⁶⁰ prisiminimai. Tad, matyt, išaiškinus ankstesnės organizacijos nesusimtus narius (J. Rūką, J. Šimkų ir S. Venckų⁶¹), sovietų represiniams organams buvo patogiu visus šiuos pagrindininkus įforminti į vieną bylą, o A. Dabulskio grupelę įvardyti kaip organizaciją (teisiant būdavo taikomas Rusijos BK 58-11 straipsnis⁶²).

Tolesnio bendradarbiavimo tarp A. Ivanausko bei A. Dabulskio grupių nebuvimą rodo ir kiek skirtingi jų antisovietinės veiklos būdai. Pavyzdžiui, „Kęstučio apygarda“ atsisakė atsišaukimų platinimo, o A. Dabulskio grupelė tai darė. Jos nariai palaikė ryšius su vietiniais partizanais – Vladu Mišeikiu-Tarzanu ir Aldona Gedutyte-Gegute, per kuriuos gaudavo proklamaciją⁶³. Tad 1950–1951 m. antisovietinės grupės nariai buvo tik paskatinti veikti prieš sovietų valdžią anksčiau veikusių pagrindininkų, bet veiklą vykdė savarankiškai.

⁵⁴Bagušauskas J. Lietuvos jaunimo pasipriešinimas sovietiniam režimui ir jo slopinimas, Vilnius, 1999, p. 116.

⁵⁵Krečienė E. Mūsų būties vieta Skaudvilė, Klaipėda, 2004, p. 95.

⁵⁶J. Dabulskio prisiminimai, surinkti lauko tyrimų ir praktikos metu. Užrašė J. Vaškevičiūtė 2006 m.

⁵⁷1951 m. gegužės mėnesio LSSR valstybės saugumo ministro generolo-majoro Kapralovo specialus pranešimas Lietuvos CK KP(b) sekretoriui Trofimovui (Трофимов), LYA, f. K-1, ap. 10, b. 107, l. 196.

⁵⁸A. Dabulskio prisiminimai, surinkti lauko tyrimų ir praktikos metu. Užrašė J. Vaškevičiūtė 2006 m.

⁵⁹1951 m. liepos mėn. kaltinamoji išvada, patvirtinta LSSR valstybinio saugumo ministro Kapralovo, Skaudvilės istorijos-kraštotyros muziejaus fondų medžiaga, kopija iš LYA, f. K-1, ap. T5, b. P14696, l. 90–101.

⁶⁰Habdangas D. Šubartinėje, Mūsų žinios, 1989, birž. 14, nr. 8; J. Rūko prisiminimai, užrašyti 1999 10 31 Jonavoje, E. Krečienės asmeninis archyvas.

⁶¹Krečienė E. Mūsų būties vieta Skaudvilė, Klaipėda, 2004, p. 117.

⁶²Gaškaitė N. Jaunimo pasipriešinimas ir jo slopinimas šeštajame–septintajame dešimtmetyje, LKA, Kaunas, 1996, t. 19, p. 7.

⁶³1951 m. liepos mėn. kaltinamoji išvada, patvirtinta LSSR valstybinio saugumo ministro Kapralovo, Skaudvilės istorijos-kraštotyros muziejaus fondų medžiaga, kopija iš LYA, f. K-1, ap. T5, b. P14696, l. 93.

Ryšius su ginkluotu pagrindžiu šios grupės nariai palaikydavo ir kitokiais būdais. Jaunuoliai gaudavo laikraštėlį „Laisvės varpas“⁶⁴, patys rašė tekstus ir eilėraščius jų slaptai spaudai⁶⁵.

Vienas ryškiausių 1950–1951 m. grupelės antisovietinės veiklos pasireiškimų – tautinės vėliavos iškėlimas Vasario 16-osios proga. 1951 m. šios šventės išvakarėse trys jaunuoliai – A. Dabulskis, Steponas Kubilius ir Antanas Šernius Skaudvilės kapinių medyje iškėlė Trispalvę⁶⁶. Vėliavą jiems pasiuvo Petrutė Vasiliauskaitė ir tą naktį perdavė vaikinams⁶⁷. A. Dabulskis vėliau prisiminė:

„Kas čia dėjos, kas čia darėsi. Iškėlė vėliavą! Ilgai ten ji kabėjo – iki priešpiečio, kol nuėmė. Iš po nakties, žiema, medžiai apledėję – sunku įlipt. Nu ir žinot, buvo ir moralinis efektas. Kas ta vėliava? Bet tai labai reišškė, kad dar ta mūsų lietuviybė dvasia gyvavo“⁶⁸.

Apskritai sovietinis režimas bet kokį Vasario 16-osios paminėjimą laikė dideliu politiniu nusikaltimu⁶⁹. Būtent po šio įvykio pradėta intensyviai ieškoti „nusikaltimo vykdytojų“ Skaudvilėje. Pasak A. Dabulskio brolio, po to kokius 2–3 mėnesius tėvų sodyboje pradėjo lankytis stribai, kol surinko medžiagą apie brolių⁷⁰. Tačiau informaciją jiems pavyko gauti tik iš į partizanų grupę infiltruoto agento⁷¹. Taip buvo išaiškinta 1950–1951 m. Skaudvilės moksleivių pagrindinė grupelė.

Dar vienas įdomus dalykas – melagingi parodymai prieš A. Dabulskį. Mokyklos komjaunimo sekretoriaus buvo suorganizuoti netikri vienos moksleivės parodymai apie A. Dabulskio bandymą ją užverbuoti į pagrindį⁷². Taip, matyt, norėta dar labiau pabrėžti „nusikalstamą“ antisovietinės grupelės pobūdį.

1951 m. balandžio mėnesį buvo suimti 11 pagrindininkų: A. Dabulskis, Petras Bertašius, Dainotas Habdangas, Juozas Kinderis, Boleslovas Rimkus, S. Kubilius, A. Šernius, P. Vasiliauskaitė ir trys iš anksčiau veikusių rezistentų – J. Rūkas, J. Šimkus ir S. Venckus⁷³. Visus jaunuolius rugpjūtį Vilniaus karinis tribunolas nuteisė po 25 m. kalėjimo ir 5 m. tremties⁷⁴.

Taigi nors 1950–1951 m. antisovietinė Skaudvilės moksleivių grupelė neatitinka organizacijos ypatumų, iš esmės jos veikla nesiskiria nuo organizacijos priklausiusių narių rezistencinės veiklos (palaikė ryšius su partizanais, platino atsišaukimus, rašė eilėraštukus, kėlė Trispalvę...). Kaip ir prieš tai veikę Skaudvilės pagrindiniai sambūriai, ši grupė susikūrė pačių moksleivių iniciatyva. Išskirtinis jos bruožas – formalus vadovo nebuvimas. Tačiau lyginant tai su Lietuvoje veikusiomis organizacijoms, matyti, kad toks veikimo pobūdis nėra išimtinis. Tad 1950–1951 m. grupelės veikimo analizė atskleidžia dar vieną Lietuvos pasyviajam pasipriešinimui būdingą bruožą.

⁶⁴Krencienė E. *Mūsų būtis vieta Skaudvilė*, Klaipėda, 2004, p. 117.

⁶⁵A. Dabulskio prisiminimai, surinkti lauko tyrimų ir praktikos metu. Užrašė J. Vaškevičiūtė 2006 m.

⁶⁶Ten pat.

⁶⁷Ten pat.

⁶⁸Ten pat.

⁶⁹Bagušauskas J. *Lietuvos jaunimo pasipriešinimas sovietiniam režimui ir jo slopinimas*, Vilnius, 1999, p. 172.

⁷⁰J. Dabulskio prisiminimai, surinkti lauko tyrimų ir praktikos metu. Užrašė J. Vaškevičiūtė 2006 m.

⁷¹A. Dabulskio prisiminimai, surinkti lauko tyrimų ir praktikos metu. Užrašė J. Vaškevičiūtė 2006 m.

⁷²Ten pat.

⁷³Ten pat.

⁷⁴Ten pat.

Organizacija „Gedimino pilis“

Beveik vienu metu su A. Dabulskio grupe Skaudvilės vidurinėje mokykloje veikė dar viena antisovietinė organizacija. Tai jaunuolių pogrindis, kuris vadinosi „Gedimino pilis“.

Ir vėl organizacija sudaryta pačių moksleivių iniciatyva. Jos įkūrėjas Balys Dovidavičius, kuris pritraukė kitus mokyklos jaunuolius – Stasį Karielą, Kazimierą Šalkauskį, Joną Rimšą, Joną Mockų, Stasį Arvasevičių, Edvardą Kanevičių bei Alfonsą Petkų⁷⁵. B. Dovidavičius prisiminė, kad dauguma Skaudvilės žmonių organizacijos veiklą palaikė⁷⁶. Vadinas, tuo metu žmonių nepasitenkinimas sovietų režimu dar buvo nesumažėjęs.

Ši organizacija vykdė panašią veiklą kaip ir ankstesni Skaudvilės pagrindiniai sambūriai. „Gedimino pilies“ nariai rengdavo susirinkimus, kur ne tik aptardavo pasipriešinimo veiksmus, bet ir patys rašydavo antisovietinius lapelius, vėliau juos išplatindavo⁷⁷.

Jaunuoliai patys suprato būtinumą palaikyti tautiškumą visuomenėje, todėl, kaip papasakojo organizacijos įkūrėjas,

„lapelius rašėme rinkimu, sovietinių švenčių proga, ragindami nedalyvauti rinkimuose, nebalsuoti už komunistus. Skatinome nepamiršti Vasario 16-osios, katalikiškų švenčių Kalėdų ir Velykų, neišsižadėti Lietuvos“⁷⁸.

Išskirtinis šios organizacijos bruožas – neturėjimas ryšių su partizanais⁷⁹. Organizacija veikė tuo metu, kai sovietų saugumo veikla buvo itin aktyviai nukreipta prieš ginkluotą pogrindį, o partizanų gretos sparčiai mažėjo⁸⁰. Todėl, matyt, dėl šių aplinkybių buvo sunku užmegzti ryšius su partizanais ir „Gedimino pilis“ veikė savarankiškai.

Įdomu tai, kad išaiškinti šią organizaciją pavyko tik Skaudvilės mokyklos komjaunuolių dėka. Būtent šios organizacijos narys išdavė „Gedimino pilies“ pagrindininkus bei jų vykdytą veiklą⁸¹. Tad komjaunimo atsiradimas mokykloje sunkino antisovietinių grupių veikimą. Tai parodo ir A. Dabulskio pavyzdys (žr. *„Antisovietinė 1950–1951 m. moksleivių grupė“*).

Organizacijos nariai buvo suimti 1951 m. birželio mėnesį, o vėliau Vilniuje dauguma jų nuteisti po 25 m. ir tik du jų – po 10 m. lagerio⁸².

Išanalizavus Skaudvilės valsčiaus pagrindines organizacijas, jų veiklą bei pobūdį, ryškesnių skirtumų tarp jų nematyti. Kaip ir ankstesnės pagrindinės moksleivių grupuotės „Gedimino pilies“ organizacija išlaiko Skaudvilės pogrindininkams būdingą tendenciją burtis pačių moksleivių iniciatyva. Nežymių skirtumų yra tik kai kuriuose veikimo būduose (vieni platina atsišaukimus, kiti to atsisako, dar kiti nepasitenkinimą demonstruoja tautinės vėliavos iškėlimu). Tačiau tokia pagrindinės veiklos įvairovė būdinga visam Lietuvoje vykusiam pasyviajam pasipriešinimui.

⁷⁵Krencienė E. *Mūsų būties vieta Skaudvilė*, Klaipėda, 2004, p. 118.

⁷⁶Ten pat.

⁷⁷Ten pat.

⁷⁸Ten pat.

⁷⁹Ten pat.

⁸⁰Gaškaitė N. *Pasipriešinimo istorija 1944–1953 metai*, Vilnius, 1997, p. 160; Pocius A. *Kovos už Lietuvos laisvę ir Kęstučio apygardos partizanai*, *Aitvarai*, Kaunas, 1998, nr. 6, p. 148–161.

⁸¹Krencienė E. *Mūsų būties vieta Skaudvilė*, Klaipėda, 2004, p. 118.

⁸²Ten pat.

Išvados

1944–1953 m. Skaudvilės gimnazijoje veikusios pogrindinės organizacijos buvo pasyvaus antisovietinio pasipriešinimo dalimi. Skaudvilės mokyklos antisovietinių jaunimo grupių bei organizacijų kūrimosi proceso pagrindu tapo pasipriešinimo veikla Eržvilko mokykloje. Skaudvilėje buvo mažiausiai keturios (nėra visiškai aišku, ar V. Gudavičius, J. Jokubauskas ir S. Bauža suimti 1946 m. buvo I. Stoškaus organizacijos nariai, ar veikė atskirai) tokios organizacijos. Jos kūrėsi pačių moksleivių iniciatyva. Čia buvo palaikomi ryšiai su LLA bei partizanais (išimtis – organizacija „Gedimino pilis“, kuri ryšių su ginkluotu pogrindžiu neturėjo). Tokia pogrindinė veikla buvo tęstinio pobūdžio (organizacijos kūrėsi iš kartos į kartą) ir atitiko daugumą Lietuvos jaunimo pasipriešinimo judėjimo bruožų. Aptinkami dauguma to laikotarpio ir to regiono būdingesnių požymių: pačių moksleivių sudaryti antisovietiniai sambūriai, LLA ar partizanų įtaka jiems, įvairūs veiklos būdai, pavyzdžiui, antisovietinių tekstų rašymas ir atsišaukimų platinimas, lietuviškų švenčių paminėjimas, iškeliant Trispalvę, ir sovietinių trikdymas (tam skirtais atsišaukimais ar šventinės sovietinės tribūnos susprogdinimu), slaptos spaudos leidimu ir platinimu.

Straipsnis numatomas spausdinti „Lietuvos valsčių“ serijos monografijoje „Skaudvilė“ (vyr. redaktorius ir sudarytojas *Virginijus Jocys*).

Straipsnio kalbos redaktorius *Albinas Masaitis*, korektorė *Rasa Kašėtienė*, anglų k. redaktorius, vertėjas *Aloyzas Pranas Knabikas*.

Straipsnio priedai, skelbiami atskirai (tam skirtuose leidinio skyriuose):

1. Straipsnio santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.
2. Žinios apie autorių.

Nurodymai dėl straipsnių naudojimo (citavimo): Skelbiant ar bet koku būdu panaudojant bet kurį elektroninio serialinio leidinio „Lietuvos lokaliniai tyrimai“ svetainės www.llt.lt straipsnį ar jo dalį kartu su juo privaloma skelbti leidinio „Lietuvos lokaliniai tyrimai“ visą nesutrumpintą pavadinimą, jo tarptautinio standartinio serialinio leidinio numerį ISSN 2029-0799, interneto svetainės www.llt.lt pavadinimą, tomo (darbo) sutartinį kodinį pavadinimą, straipsnio autorių, straipsnio pavadinimą, „Lietuvos valsčių“ serijos ir monografijos, kuriai straipsnis parašytas, pavadinimus bei straipsnio pirmojo paskelbimo serijos monografijoje ir jo paskelbimo svetainėje www.llt.lt datas (jei šios datos sutampa, skelbiama viena – paskelbimo svetainėje www.llt.lt data).